

Til Finansdepartementet

Tilrådning 24. juni 2011

Innhold

1	Bakgrunn	2
2	Kilder	3
3	Hva Etikkrådet har tatt stilling til	3
4	Om Randgolds virksomhet i DRC	4
5	Kibali-prosjektet i DRC	5
5.1	Konflikten og sikkerhetssituasjonen i gruveområdet	6
5.2	Forflytningen	9
6	Selskapets posisjon og kommunikasjon med Etikkrådet	11
6.1	Selskapets kommunikasjon med rådet	11
6.2	Selskapets posisjon	12
7	Rådets vurdering	13
8	Tilrådning	15

1 Bakgrunn

Etikkrådet for Statens pensjonsfond (SPU) besluttet i møte 19. april 2010 å vurdere om det foreligger en uakseptabel risiko for at det britiske gruveselskapet Randgold Resources Ltd.¹ medvirker til eller er ansvarlig for krenkelser av individers rettigheter i krig eller konfliktsituasjoner.

Per 31. mai 2011 hadde Statens pensjonsfond utland 959 325 aksjer i selskapet til en markedsverdi tilsvarende 427 246 312 NOK.

I Kibali i det nord-østlige DRC (Den demokratiske republikken Kongo) skal Randgold bygge en ny gullgruve som etter planen skal komme i produksjon i 2013. Ifølge Randgold skal 3 800 familier, tilsvarende 15 000 personer, flyttes ut av området der gruva skal anlegges. Kibali ligger i Orientaleprovinsen i et område der det har pågått konflikt i mange tiår, og konflikten bærer preg av særdeles systematiske og alvorlige overgrep, særlig mot kvinner og barn. FN rapporterer om at det både er frittstående militsgrupper og grupper i regjeringshæren som står bak overgrepene. Høsten 2009 ble det rapportert om angrep innenfor Randgolds konsesjonsområde. I februar 2011 rapporterte FNs kontor for koordinering av humanitære spørsmål, OCHA, om uroligheter på strekningen Dungu-Faradje, ca 50 km nord for Randgolds gruveområde.

Etikkrådet finner at konfliktsituasjonen reiser alvorlige spørsmål knyttet til sikkerheten for befolkningen i gruveområdet.

Rådet har vært i kontakt med Randgold ved flere tilfeller siden april 2010, både i form av møter og brevvekslinger. Selskapet har gjort grundig rede for sine planer om at flyttingen av folk i gruveområdet skal skje i henhold til internasjonalt anerkjente standarder. Selskapet fremholder at det ikke eksisterer noen konfliktsituasjon i umiddelbar nærhet av gruveområdet og at det ikke har skjedd voldshandlinger i Kibali-området etter at selskapet overtok prosjektet i 2009. Når det gjelder sikkerheten, har selskapet undertegnet en avtale med regjeringsstyrkene og politiet som blant annet innebærer at selskapet ikke skal bli involvert i konflikten. Selskapet forutsetter at politiet og regjeringshæren skal sørge for ro og orden i området og beskyttelse av lokalbefolkningen, og viser til at politiet har et nærvær i Kibali-området.

Rådet har vurdert risikoen for at Randgold gjennom sin virksomhet i Kibali kan komme til å medvirke til alvorlige krenkelser av individers rettigheter i krig eller konfliktsituasjoner. I vurderingen har rådet lagt vekt på om den berørte lokalbefolkningen, som risikerer å utsettes for grove eller systematiske voldshandlinger og andre overgrep, får sin livssituasjon betydelig forverret som følge av selskapets virksomhet.

Rådet har også lagt vekt på om selskapets tiltak synes å være tilstrekkelige for å hindre grove normbrudd i tilknytning til selskapets virksomhet, og hvorvidt selskapet synes å ha kapasitet til å tilpasse seg endringer i konfliktsituasjonen for å unngå at slike normbrudd skjer.

Randgolds sikkerhetsopplegg forutsetter at regjeringsstyrker og lokalt politi vil sørge for sikkerheten til den berørte befolkningen. Rådet legger vekt på at FN gjentatte ganger har pekt på at myndighetene ikke har tilstrekkelig kapasitet til å fylle denne rollen i dag, at et effektivt

---

¹ Heretter Randgold.

rettsvesen mangler, og at lovløsheten og volden i regionen der Kibali-prosjektet er lokalisert, utgjør en trussel mot befolkningens sikkerhet.

Basert på tilgjengelig informasjon mener rådet at det er en betydelig sikkerhetsrisiko i området. Rådet finner det derfor usikkert om Randgolds tiltak vil være tilpasset sikkerhetsrisikoen. Hvordan situasjonen for befolkningen vil utvikle seg fremover, vil i stor grad avhenge av hvordan konflikten utvikler seg og om myndighetene vil være i stand til å etablere lov og orden. På grunn av denne usikkerheten er rådet kommet til at det i henhold til de etiske retningslinjene § 2 (3) og § 3 (1) er grunnlag for å anbefale at Randgold settes til observasjon på grunn av risiko for medvirkning til krenkelser av individers rettigheter i krig og konflikt.

2 Kilder

Utkastet til tilrådning er basert på rapporter fra FN-organisasjoner, forskningsinstitusjoner, frivillige organisasjoner og på informasjon fra selskapet. Både Randgold og den forrige eieren av Kibali-prosjektet har gjennomført en rekke undersøkelser blant annet for å kartlegge befolkningssituasjonen og konsekvensene av gruveprosjektet for befolkningen i området. Randgold har gitt rådet tilgang til noen av disse, men selskapet har ikke ønsket å offentliggjøre rapportene.

3 Hva Etikkrådet har tatt stilling til

I henhold til fondets etiske retningslinjer § 2 (3) om observasjon og utelukkelse² har rådet vurdert om det foreligger en uakseptabel risiko for at Randgold medvirker til krenkelser av individers rettigheter i krig og konflikt. Rådets vurdering gjelder Randgolds virksomhet i Kibali-prosjektet i Haut-Uélé-distriktet i Orientale-provinsen i DRC. De etiske retningslinjenes § 2 (3) omhandler selskapers mulige medvirkning til krenkelser av individers rettigheter i krig og konflikt. I tidligere tilrådninger under kriteriet om krig og konflikt har selskapers medvirkning til folkerettsbrudd vært grunnlag for å anbefale utelukkelse av selskaper.³ Både bestemmelsens ordlyd og forarbeidene til de etiske retningslinjene åpner imidlertid for at vurderingsgrunnlaget kan være videre enn folkerettsbrudd, og i denne tilrådingen er det i større grad lagt vekt på å vurdere om et selskap, uavhengig av om det foreligger folkerettsbrudd, *”opptrer på en måte som kan utgjøre alvorlige krenkelser av individers rettigheter.”*⁴

Verken bestemmelsens ordlyd eller forarbeidene til de etiske retningslinjene legger direkte føringer på hvordan dette kriteriet skal tolkes, men peker på at det ikke i seg selv er uetisk eller i strid med internasjonale normer å drive virksomhet i områder hvor det er krig eller andre konfliktsituasjoner.

Stortingsmelding nr. 20 (2008-2009) sier at det kan *”være grunn til å være ekstra aktpågivende overfor selskaper som opererer i krigs- og konfliktsoner. Slike områder vil*

² Heretter omtalt som etiske retningslinjer.

³ Eksempel på en sak der rådet tolket kriteriet, er tilrådning om å utelukke Africa Israel Investments Ltd og Danya Cebus Ltd av 16. november 2009, se www.etikkradet.no.

⁴ NOU 2003:22, side 167.

typisk være preget av en høy forekomst av vold og overgrep, samtidig som viktige samfunnsinstitusjoner som politi og rettsvesen ikke er til stede eller fungerer dårlig. Dette taler for at sannsynligheten for at selskaper kan bli involvert i for eksempel brudd på grunnleggende menneskerettigheter eller korrupsjon øker, eller at selskapene på annen utilbørlig måte utnytter sin posisjon.”⁵

Et brudd på de etiske retningslinjene kan enten skyldes selskapets egne handlinger, eller at selskapet har medvirket til andres handlinger. Utgangspunktet for alle rådets tilrådninger er at det må være en direkte sammenheng mellom selskapets virksomhet og normbruddet. Videre må selskapet ha hatt kunnskap om normbruddene, men ha unnlatt å søke å forhindre dem. Rådet legger i denne saken også vekt på om selskapets egne tiltak synes å være tilstrekkelige for å hindre grove normbrudd, og hvorvidt selskapet vil kunne tilpasse seg endringer i konfliktsituasjonen med sikte på å unngå at slike brudd blir begått. Spørsmålet er videre om selskapets tiltro til politiets evne og kapasitet til å sørge for folks sikkerhet er godt nok fundert.

I vurderingen av hva som kan utgjøre et normbrudd, legger rådet vekt på risikoen for at den berørte lokalbefolkningen, som risikerer å utsettes for grove eller systematiske voldshandlinger og andre overgrep, får sin livssituasjon betydelig forverret som følge av selskapets virksomhet.

Fondets etiske retningslinjer gjelder eksisterende og framtidige normbrudd. Denne tilrådingen handler om mulige konsekvenser av et prosjekt som selskapet har planlagt, men ennå ikke har satt i verk. På grunn av usikkerheten om hvordan selskapet evner å gjennomføre prosjektet, har rådet i denne saken for første gang anbefalt å sette et selskap til observasjon. I henhold til de etiske retningslinjene kan observasjon vurderes blant annet når det er tvil om utviklingen framover i tid.⁶ Når det gjelder dette kriteriet, legger rådet til grunn at observasjon også kan brukes der selve situasjonen krever ekstra stor forsiktighet. Rådet legger på bakgrunn av dette til grunn at observasjon kan vurderes

- i saker der det i utgangspunktet fremstår som *mulig* at selskapets virksomhet kan gjennomføres uten grove normbrudd, *men*
- der det antas å foreligge en betydelig risiko for at selskapet kan komme til å medvirke til normbrudd.

4 Om Randgolds virksomhet i DRC

Randgold Resources Ltd. (Randgold) er et britisk gruveselskap som utvikler og driver gullgruver i Mali, Elfenbenskysten, Senegal, Burkina Faso og DRC. Selskapet er notert på London-børsen og på Nasdaq i New York.

I 2009 kjøpte Randgold seg inn i en konsesjon for å bygge ut en ny gullgruve i Kibali i Haut-Uélé-distriktet i Orientale-provinsen i det nord-østlige hjørnet av DRC. Kibali-prosjektet anses for å være en av Afrikas største ikke-utviklede gullreserver.⁷

⁵ Finansdepartementet: St.meld. nr 20 2008-2009. Om forvaltningen av Statens Pensjonsfond i 2008, s. 126.

⁶ §3 (1).

⁷ <http://www.randgoldresources.com>

Randgold har gått inn i et fellesforetak med det sørafrikanske gruveselskapet Anglo Gold Ashanti om eierskap og utvikling av gruen. Fellesforetaket eier 90 prosent av prosjektet, mens de gjenværende 10 prosent eies av det statlige kongolesiske gruveselskapet Okimo. Randgold og Anglo Gold Ashanti har en eierandel på 50 prosent hver i fellesforetaket. Fellesforetaket er regulert gjennom en *joint venture*-avtale og kontrollert og autorisert av en styringskomite (*joint venture committee*) der partnerne har lik representasjon. Vedtak krever tilslutning fra begge parter.⁸ Randgold er operatør for Kibali-prosjektet.

5 Kibali-prosjektet i DRC

Prospekteringskonsesjonen (*exploration permit area*) dekker et område på 1 836 km² og ligger ca 560 km nord-øst for byen Kisangani og ca 150 km vest for grensen mot Uganda. Prosjektet er lokalisert i det såkalte *Kilo-Moto Gold Belt*. Selve gruveområdet vil utgjøre rundt 35 km² med beliggenhet nær byene Doko og Durba i Watsa-territoriet i Haut-Uélé-distriktet (se Figur 1).⁹ Gruven forventes å komme i produksjon i løpet av 2013 med en produksjonskapasitet på 4 millioner tonn malm per år. Når gruen kommer i drift, vil den ansette rundt 500 personer. Gruven har en planlagt levetid på 19 år.¹⁰

Figur 1: Geografisk lokaliseringen av Kibali-prosjektet.¹¹

⁸ Randgold Resources Limited SEC 20 F filings for 2010, side 17, se <http://www.randgoldresources.com/randgold/content/en/2009/statutory-2010?oid=20922&sn=2009+detail&pid=20918>.

⁹ Randgold Resources Ltd Annual Report 2010, side 38-42, se www.randgoldresources.com.

¹⁰ Se fotnote 9. Gruven vil være basert på dagbrudd og underjordsdrift. Anlegget vil omfatte prosesseringsanlegg, deponier for avgangsmasser og gråberg i tillegg til infrastruktur nødvendig for virksomheten.

¹¹ Randgold 2011: Social and Community note.

5.1 Konflikten og sikkerhetssituasjonen i gruveområdet

DRC er på størrelse med Vest-Europa og har mer enn 60 millioner innbyggere. Krig og konflikt har preget DRC i lange perioder siden landet ble selvstendig fra Belgia i 1960. I krigen som pågikk mellom 1998 og 2003, var sju afrikanske land og mange væpnede militsgrupper involvert i det som ble kalt "Afrikas første verdenskrig" i DRC. Det er anslått at 5,4 millioner mennesker har mistet livet som følge av krig, sult og sykdommer i landet de siste 13 årene. DRC's store mineralressurser har vært en drivkraft i konflikten der partene har utnyttet lovløse tilstander til å berike seg på ressursene.¹²

Konflikten har i de senere årene særlig pågått i de nordøstlige delene av landet. Mye av oppmerksomheten har vært rettet mot Kivu-provinsene (sør-øst for Orientale-provinsen) der det i 2007 brøt ut kamper mellom Tutsi-militsgrupper, regjeringsstyrker og andre væpnede grupper inklusive FN-styrker. De humanitære konsekvensene har vært betydelige, og overgrepene mot befolkningen, begått av soldater fra både militsgrupper og regjeringsstyrker, har vært særdeles brutale og omfattende.¹³

Rundt 2008 blusset konflikten også opp i Orientale-provinsen og spredte seg fra grensen mot Sudan og sørover til gruveområdet.¹⁴ Rådet er kjent med at det i 2008 var rapportert om kamper i områder ca 100 km fra Kibali-gruveområdet. Høsten 2009 gjennomførte lokale militsgrupper angrep nær byen Durba, som ligger ca 15-20 km nord for Watsa by, i kjernen av konsesjonsområdet.¹⁵ I februar 2011 rapporterte FNs kontor for koordinering av humanitære spørsmål, OCHA, om uroligheter i Haut-Uélé, særlig på strekningen mellom Dungu-Faradje, ca 50 km nord for Randgolds gruveområde. Flere landsbyer ble angrepet av militsgrupper slik at innbyggene måtte flykte.¹⁶

Det er flere væpnede militsgrupper som har aktivitet i Haut-Uélé-distriktet, men særlig LRA (Lord's Resistance Army), en opprørsgruppe opprinnelig fra Uganda, er fryktet for sin brutalitet mot sivile.¹⁷ I september 2008 gikk kongolesiske regjeringsstyrker sammen med FN-styrkene (MONUC) som er stasjonert i området, til angrep på LRA. Etter denne hendelsen eskalerte LRAs voldshandlinger mot sivile.¹⁸ I september og oktober 2009 gjennomførte LRA angrep i nærheten av Faradje og Watsa by (se Figur 2), og det er rapportert om at de har et nærvær rundt Durba/Watsa by innenfor Rangolds konsesjonsområde.¹⁹

¹² Se for eksempel http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/country_profiles/1076399.stm, og Artisanal Mining in the DRC (Key Issues, Challenges and Opportunities), CASM, August 2007, side 4.

¹³ Se for eksempel Amnesty International 2008: NORTH KIVU: NO END TO WAR ON WOMEN AND CHILDREN <http://www.amnesty.ca/amnestynews/upload/AFR620052008.pdf>, side 3.

¹⁴ Gruveområdet ligger innenfor Randgolds konsesjonsområde og blir også omtalt av selskapet som "the exclusion Zone," se Figur 3.

¹⁵ Mapping Conflict Motives: Province Orientale (DRC), 17. mars 2010, International Peace Information Service (IPIS).

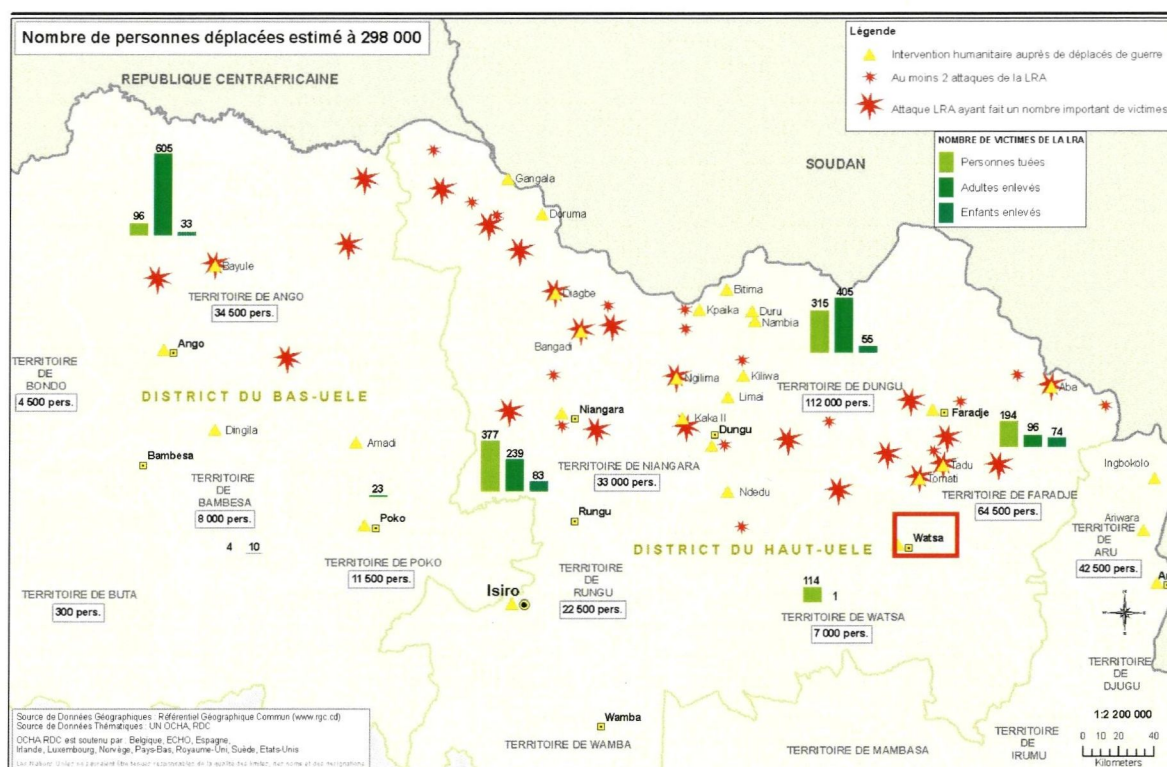
¹⁶ Bulletin d'Information Humanitaire, 08/2/2011, Province Orientale, "Publication hebdomadaire provinciale produite par OCHA avec la coopération de la communauté humanitaire".

¹⁷ Joseph Kony grunnla "the Holy Spirit Mobile Force 2" i det nordlige Uganda i 1987 etter at en rebellgruppe med samme navn ble slått ned i strid mot President Yoweri Museveni's regjering. I 1989 ga Kony denne militærenavnet "the Lord's Resistance Army" og hevdet at gruppens mål var å etablere et kristen-inspirert prestevælde i Uganda. LRA gikk inn i sørlige Sudan i midten av 1990-tallet. I 2005 gjorde det sudanesiske fredsoppgjøret og tiltalen fra den internasjonale domstolen mot Kony at LRA måtte trekke seg inn i DRC. Se: <http://www.irinnews.org/Report.aspx?ReportId=89494>.

¹⁸ <http://www.unhcr.org/4d6ce0299.html>

¹⁹ "Mapping Conflict Motives: Province Orientale (DRC)", IPIS, 17. mars 2010, side 16.

FNs "United Nations Joint Human Rights Office" har dokumentert menneskerettighetsbrudd og brudd på internasjonal humanitærrett begått av blant andre LRA som inkluderer drap, lemlestinger, seksuell vold, plyndring og bortføringer.²⁰ Bortførte gutter blir brukt som barnesoldater og jenter som bærere og sexslaver.²¹ I Haut og Bas Ulélé-distriktene har rundt 300 000 personer måtte flykte på grunn av gruppens aktiviteter. I perioden fra september 2008 til juni 2009 skal LRA ha vært ansvarlig for 1200 drap, 1400 kidnappinger (av disse skal ca 630 ha vært barn og 400 kvinner) og ødeleggelse og plyndringer av tusenvis av bygninger, (deriblant skoler, sykehus og kirker).²² Det er også rapportert om liknende overgrep i 2010.²³

Figur 2: Kart som viser angrep av LRA. Lokaliseringen av gruveområdet rundt Watsa er indikert med rød boks. Stjerner viser angrep av LRA, trekanter viser steder der det er humanitær intervensjon for å hjelpe de som har flyktet pga krig. Grønne søyler viser antall døde (venstre søyle), antall voksne som er blitt bortført (midt søyle) og antall barn som er blitt bortført (høyre søyle).²⁴

I 2010 og 2011 er det rapportert om økt aktivitet i LRA. Gruppen opererer nå i tre land, i Sudan, den Sentralafrikanske republikken og DRC, og gruppens aktivitetsområde er 20

²⁰ Report of the Secretary-General on the United Nations Organization Stabilization Mission in the Democratic Republic of the Congo, S/2011/20, 17. januar 2011, para 45.

²¹ http://www.intersos.org/sites/default/files/images/DRC_LRA-paper_Ghost-of-Christmas-Past_2010-12-14_EN_0.pdf.

²² "Summary of fact finding missions on alleged human rights violations committed by the Lord's Resistance Army (LRA) in the districts of Haut-Uélé and Bas-Uélé in Orientale province of the Democratic Republic of Congo", desember 2009, para 72, lagt fram av FNs høykommissær for menneskerettigheter.

²³ Se fotnote 20, para 65.

²⁴ Kartet er publisert i mars 2010 og finnes her: http://www.internal-displacement.org/8025708F004CE90B/httpCountry_Maps?ReadForm&country=Democratic%20Republic%20of%20the%20Congo&count=10000.

ganger større enn i 2008.²⁵ Den afrikanske union og FN har tatt initiativer for en bedre beskyttelse av sivile mot LRA. Dette kan på lang sikt eliminere LRAs kapasitet til å terrorisere sivile.²⁶

DRCs regjeringsstyrker, *Forces Armées de la République Démocratique du Congo* (FARDC), har posisjoner i gruveområdet, blant annet i området rundt Durba og Watsa by.²⁷ Deres fremste oppgave er å bekjempe LRA og beskytte sivilbefolkningen. Ifølge undersøkelser som organisasjonen International Peace Information Service (IPIS) har gjennomført i dette området, skal medlemmer av FARDC ha vært involvert i overgrep mot sivile.²⁸ FN har også dokumentert tilfeller der FARDC har begått overgrep mot befolkningen.²⁹ Av IPIS' undersøkelser fremkommer det videre at flere enheter i FARDC er bemannet med tidligere medlemmer av militsgrupper, at uavhengige enheter forekommer og at kommandolinjene fremstår som uklare.³⁰ Ifølge FN har "*military operations targeting LRA in the Democratic Republic of the Congo made little progress.*"³¹ Så langt har ikke FARDC lyktes i å bekjempe LRA og dermed heller ikke i å skape trygghet for befolkningen i området.

Årsakene til de langvarige konfliktene i landet og i Orientale-priovinsen er mange og komplekse og kan begrunnes med historiske, etniske, politiske, økonomiske og sosiale faktorer. Rådet finner det ikke relevant å gå nærmere inn på disse her. Det kan imidlertid ikke være tvil om at tilstanden av lovløshet, der myndighetene verken synes å ha autoritet eller kapasitet til å utøve kontroll, og et manglende rettsapparat bidrar til å vedlikeholde en særdeles farlig situasjon for lokalbefolkningen.

Nettopp spørsmålet om hvordan sivile skal beskyttes, har vært reist mange ganger i FNs sikkerhetsråd. I generalsekretærens siste rapport om situasjonen fra januar 2011 heter det: "*The protection of civilians continues to be an overriding imperative. I continue to be deeply concerned about the high levels of insecurity, violence and human rights abuses facing the population of the Democratic Republic of the Congo, particularly in the conflict-affected areas in the eastern part of the country. Looting, rape, forced labour and robbery remain daily occurrences in this region. The recruitment and abduction of children by armed groups are also of concern. Human rights violations by national security elements are frequently reported. Well-known structural deficiencies of the armed forces, including lack of training, supplies, equipment and logistical support, hinder the efforts of the Democratic Republic of the Congo authorities to impose discipline and bring perpetrators to justice. Those challenges are compounded by the incomplete and tenuous integration of CNDP^[32] and other Congolese armed groups into FARDC, and the involvement of some FARDC personnel in the illegal exploitation of natural resources.*"

²⁵ http://www.intersos.org/sites/default/files/images/DRC_LRA-paper_Ghost-of-Christmas-Past_2010-12-14_EN_0.pdf

²⁶ Se fotnote 20, para 17 og 82.

²⁷ http://www.ipisresearch.be/maps/Orientale/20100322_MappingOrientale.pdf, side 21.

²⁸ http://www.ipisresearch.be/maps/Orientale/20100322_MappingOrientale.pdf, side 20.

²⁹ Rapportert blant annet i sikkerhetsrådsresolusjon "The situation concerning the Democratic Republic of the Congo, 29. november 2010 (S/RES/1952 (2010)), i "Report of the Secretary-General on the United Nations Organization Stabilization Mission in the Democratic Republic of the Congo", 8. oktober 2010 (S/2010/512), og i "Report of the Secretary-General on Children and Armed Conflict in the Democratic Republic of the Congo", 9. juli 2010 (S/2010/369).

³⁰ "Mapping Conflict Motives: Province Orientale (DRC)", IPIS, 17. mars 2010, side 21.

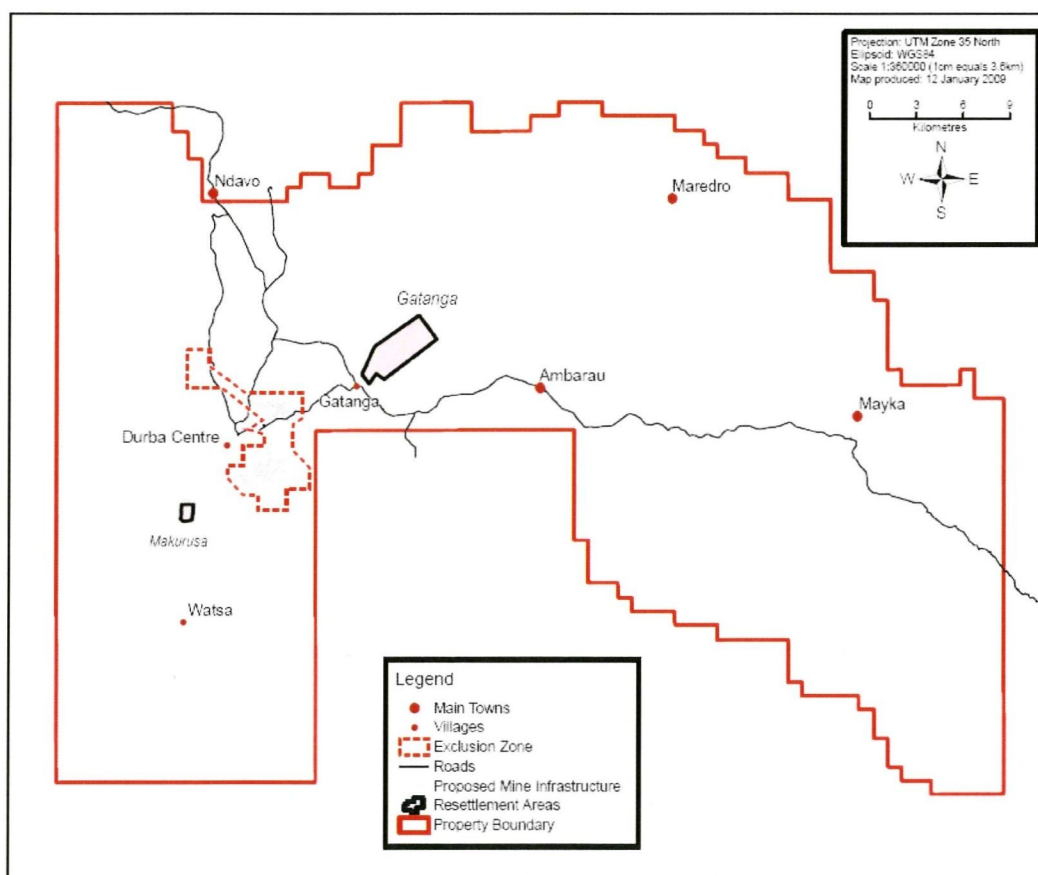
³¹ Thirty-first report of the Secretary-General on the United Nations Organization Mission in the Democratic Republic of the Congo, S/2010/164, 30 March 2010, para 2.

³² Congrès national pour la défense du peuple, en militsgruppe som er aktiv i konflikten i Kivu-området.

Hensynet til sikkerhetssituasjonen for sivilbefolkningen blant annet i Orientale-provinsen var også en vesentlig årsak til at FNs sikkerhetsråd i mai 2010 vedtok en resolusjon om at FN-styrker fortsatt burde være stasjonert i provinsen.³³ Det påpekes imidlertid at konflikten og sikkerhetssituasjonen neppe kan løses uten at de underliggende problemene adresseres. Bl.a heter det i resolusjonen: *“These include establishing of effective State authority; building professional and adequately equipped and supplied security and rule-of-law institutions, in particular the armed forces, the national police and the judiciary; curbing the illegal exploitation of natural resources; addressing the weak or absent presence of the State; and neutralizing illegal foreign and local armed groups.”*³⁴

5.2 Forflytningen

Randgold skal utvikle en gruve i et område med langvarig voldelig konflikt preget av omfattende og brutale angrep mot sivile. Ifølge Randgold må 3 800 familier, tilsvarende 15 000 personer, flyttes ut av det området der selve gruen skal anlegges.³⁵ Gruveområdet som selskapet refererer til som *the Exclusion Zone*, er på ca 30 km² og vil ikke være tilgjengelig for befolkningen (se Figur 3). I dag finnes det 20 landsbyer i området.³⁶

³³ S/RES/1925 (2010), innledning.

³⁴ S/2011/20, para 80.

³⁵ <http://www.randgoldresources.com/randgold/content/en/2009/page10065>

³⁶ Randgold Resources 2011: Social Impact Note.

Figur 3: Kart over Randgolds konsesjonsområde (heltrukket rød linje) og the Exclusion Zone (stiplet rød linje)³⁷

Befolkningen i *the exclusion zone*, der over halvparten er under 25 år, lever hovedsakelig av jordbruk (i stor grad selvbergingsjordbruk) og små-skala utvinning av gull (*artisanal mining*). Utvinning av gull er den viktigste inntektskilden for befolkningen og har ifølge Randgold også tiltrukket seg migrantarbeidere fra omkringliggende og konfliktherjede områder.³⁸ Det er 11 mindre dagbrudd innenfor sonen som etter det rådet kjenner til, sysselsetter over halvparten av den mannlige befolkningen i området. Også barn (6-10 år) arbeider i dagbruddene for å skaffe inntekt til familien. Tilførselen av arbeidere skaper et marked for lokale bønder, og mange driver også med handel.³⁹ Det er få andre sysselsettingsmuligheter i området.

Utvinning av gull har vært en viktig og lovlig levevei i området i flere ti-år, der mange har utvunnet gull på kontrakt for Okimo. Når et selskap har fått konsesjon til gruvedrift, blir imidlertid andre former for gullutvinning ulovlig. Gullutvinningen er stanset i *exclusion zone*, men synes fremdeles å pågå i konsesjonsområdet.⁴⁰

Studier som Randgold har fått gjennomført, viser at befolkningen i området er preget av stor fattigdom, dårlig helse og høy grad av analfabetisme. Infrastruktur til vannforsyning og sanitærforhold finnes ikke, og mesteparten av boligene er enkle jord- og bambushytter.

Forflytningen vil kunne ha både positive og negative konsekvenser for en befolkning som er i en slik sårbar situasjon. For i størst mulig grad å unngå alvorlige negative virkninger har selskapet utarbeidet en *Resettlement Action Plan* med føringer og tiltak for hvordan befolkningen innenfor *the exclusion zone* skal kompenseres. Det skal blant annet etableres en ny by i utkanten av Durba – Kokiza med nye boliger og nødvendig infrastruktur samt jordbruksland (se Figur 4). Det skal også etableres skoler og tilbys opplæring og arbeidsplasser som kan gi sysselsetting både på kort og lang sikt. Flyttingen skal etter planen starte i midten av 2011 og være avsluttet i 2013.⁴¹

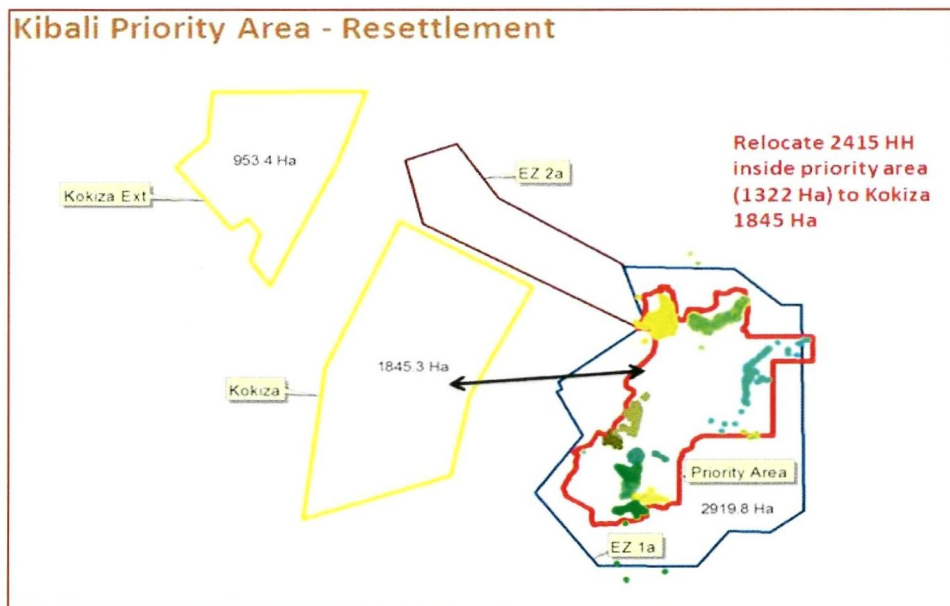
³⁷ Randgold Resources 2011: Social Impact Note.

³⁸ Randgold Resources 2011: Social Impact Note.

³⁹ Se fotnote 38.

⁴⁰ Se fotnote 38.

⁴¹ Randgolds årsrapport 2010, side 42.

Figur 4: Kartskisse som viser Exclusion Zone (markert med blå linje) og de nye bosettingsområdene (markert med gul linje) Kokiza og Kokiza extension⁴².

Forflytningen skal, som beskrevet ovenfor, skje i et område som er preget av konflikt og der militsgrupper begår grove overgrep mot sivile. Den labile situasjonen vil ytterligere kunne forsterkes av tilstrømningen av internflyktninger og andre grupperinger til regionen. Dette kan skape et spent forhold mellom lokalbefolkningen som allerede lever på knappe ressurser, og innflytterne. Ifølge rapporter fra organer under FN er det ca 320 000 internflyktninger som er på flukt fra LRA i distriktene Haut-Uélé og Bas Uélé.⁴³ I Watsa-Durba-området var det i juli 2010 ca 9500 internflyktninger.⁴⁴ Det er usikkert hvor mange av disse som befinner seg innenfor exclusion zone.

6 Selskapets posisjon og kommunikasjon med Etikkrådet

6.1 Selskapets kommunikasjon med rådet

Rådet har kommunisert med Randgold siden våren 2010. Rådet har skrevet to brev til selskapet, 19. mai 2010 og 3. september 2010 som selskapet har besvart henholdsvis 4. juni 2010 og 28. september 2010. Det har også vært avholdt et møte med selskapet i januar 2011. Randgold fikk tilsendt utkast til tilrådning for kommentarer 16. mai 2011, som selskapet besvarte 8. juni 2011.

Rådet har fått informasjon fra selskapet på flere områder, særlig om forflytningen, hvem som skal ha ansvar for å utføre den, hvordan sikkerheten til befolkningen skal ivaretas og hvordan selskapet vurderer konflikten i området.

⁴² Randgold Resources 2011: Draft Resettlement Action Plan.

⁴³ Tallet viser antallet internflyktninger i Orientale-provinsen, <http://www.un.org/apps/news/printnewsAr.asp?nid=34562>.

⁴⁴ UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (UN OCHA) august 2010 (kart) se <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/46AA82E6760300AF85257789005AB42A-map.pdf>.

6.2 Selskapets posisjon

Randgold uttaler i kommentarene til tilrådning at selskapet *"wholeheartedly believes that besides the formal financial and economic rationale for the development of the Kibali project its implications for the social upliftment and development of the people of North Eastern DRC would be immense."*⁴⁵

Ifølge selskapet er flyttingen av de 15 000 menneskene til nye bosettinger en av de største utfordringene ved prosjektet.⁴⁶ Selskapet har utformet en *Resettlement Action Plan* som skal gjennomføres på en slik måte at rettighetene til de som blir berørt, skal ivaretas: *"Randgold Resources has consulted thoroughly with the communities through its elected Community Liaison and its Resettlement Working Group (elected by secret ballot) committees and with all interested and affected parties, including local institutions such as the churches, the government of Kinshasa, the regional and the territorial administrations. This includes consulting and agreeing with affected members of the community about compensation and resettlement preferences and Randgold Resources is responsible for effecting agreements made. These will meet all legal requirements and be congruent with IFC guidelines. Therefore, the human rights of the community are fully considered, including resettling and compensating people who rent accommodation in the exclusion zone and replacing wattle and daub structures with brick structures for which they will have legal title as arranged by Randgold Resources on their behalf."*⁴⁷ I planen beskriver selskapet konkrete tiltak som skal gjennomføres, og kompensasjon i forbindelse med flyttingen.

Selskapet har både i brev til rådet og i media uttalt at situasjonen i gruveområdet et rolig og ikke bærer preg av konflikt: *"Randgold acknowledges that the conflict situation in the North Eastern part of DRC is complex, however, since taking over operatorship in October 2009 the incidents of security breaches have diminished. Randgold has maintained close links with the local security infrastructures to ensure that it is aware of any outbreaks of unrest and whilst some have occurred, none has been in the immediate vicinity of the project, nor have any of the inhabitants living with the ambit of the project been affected by such unrest."*⁴⁸

Randgold skriver videre at *"The most persuasive evidence to refute the concept of a conflict ridden area is that the people in the exclusion zone specifically chose to be relocated to Kokiza, 5 km from Doko, rather than to other areas of the DRC;"*⁴⁹

For å hindre at det får en rolle i konflikten, har selskapet meddelt myndighetene i DRC og politiet at *"they [Randgold] do not support private armies and will not engage in the activity of creating one for the protection of its investment in the DRC."* Randgold har undertegnet en avtale med regjeringsstyrkene og politiet som blant annet innebærer at selskapet ikke skal bli involvert *"in the creation of law and order or peace,"* og at selskapet ikke skal bli bedt om å

⁴⁵ Brev fra Randgold Resources, 8. juni 2011.

⁴⁶ <http://uk.finance.yahoo.com/news/Randgold-Resources-afxcnf-2008521065.html?x=0>

⁴⁷ Brev fra Randgold Resources 28. september 2010. IFC står for *"International Finance Corporation"*. IFC er en del av Verdensbanksgruppen og arbeider for økonomisk vekst i utviklingsland blant annet gjennom rådgivning til selskaper og regjeringer, og gjennom å gi finansiering til prosjekter drevet av private selskaper. Se <http://www.ifc.org/ifcext/about.nsf/Content/WhatWeDo>.

⁴⁸ Brev fra Randgold Resources, 8. juni 2011.

⁴⁹ Brev fra Randgold Resources, 8. juni 2011.

bidra materielt, eller på annen måte, til politiets eller regjeringsstyrkenes tjenester og oppgaver.⁵⁰

Randgold forventer at politiet og regjeringsstyrkene vil sørge for tilstrekkelig sikkerhet, lov og orden slik at gruvedrift kan gjennomføres. Selskapet har inngått en avtale med myndighetene i Orientale-provinsen for å sikre at regjeringsstyrkene opptrer i samsvar med folkeretten, at de ivaretar menneskerettighetene til befolkningen og ansatte, og unngår at selskapets eiendeler blir misbrukt av det militære.⁵¹

Når det gjelder selskapets interne sikkerhetsopplegg, opplyser Randgold: *"An independent security company has been appointed who is exclusively responsible for the security of assets located on site. Such company is not authorised to carry firearms in its duties."*⁵²

Politiet har ansvar for å sørge for lov og orden i området, og ifølge Randgold har politiet gjennom en lokal kontingent i Kibali-området og patruljering et nærvær i hele området. Selskapet skriver i sitt brev: *"The police contingent at Kibali is seconded from its base at Bunia. These police officers are mobile, have excellent communications and have received specialized Human Rights training from the United Nations at Bunia. In addition, further discipline, policing, mine policing and weapons handling training has been provided to this contingent by international security consultants at Kibali. Since its deployment at Kibali, there have been no complaints or grievances received from the community;"*⁵³

Ifølge Randgold har politiet aldri blitt angrepet, og politiets tilstedeværelse skal virke avskrekkende på opprørsgruppene. De sier bl.a. at *"The police unit has never been attacked, nor has it had to use its weapons. Security experts have stated that the police presence in the area deters the LRA and others from coming into the area as the latter insurgents modus operandi is to stay away from guarded areas;"*⁵⁴

Randgold holder seg orientert om sikkerhetssituasjonen i området gjennom regelmessige og formelle møter med medlemmer av lokalsamfunnet og gjennom kontakt med andre kilder som arbeider i området. Dersom det kommer frem konkrete trusler, vil det bli meddelt politiet, lokale myndigheter og FN. Selskapet opplyser også at det har utviklet planer for evakuering og krisehåndtering.⁵⁵

Selskapet har ikke utdypet hvordan sikkerheten til befolkningen skal ivaretas under selve flyttingen og etter at de 15 000 menneskene har flyttet til den nye byen Kokiza. Selskapet har heller ikke informert om hvordan internflyktningene som ikke omfattes av *the Resettlement Action Plan*, skal håndteres.

7 Rådets vurdering

Etikkrådet har vurdert om virksomheten til Randgold Resources Ltd. i Kibali i den nordøstlige delen av DRC kan være strid med de etiske retningslinjenes kriterium om selskapers

⁵⁰ Brev fra Randgold Resources, 4. juni 2010.

⁵¹ Se fotnote 47, vedlegget *Kibali Security protocol*.

⁵² Brev fra Randgold Resources 4. juni 2010.

⁵³ Brev fra Randgold Resources, 8. juni 2011.

⁵⁴ Brev fra Randgold Resources, 8. juni 2011.

⁵⁵ Brev fra Randgold Resources 28. september 2010.

medvirkning til eller ansvar for alvorlige krenkelser av individers rettigheter i krig eller konfliktsituasjoner. Ettersom det er knyttet usikkerhet til mulighetene til å ivareta folks sikkerhet i tilknytning til den planlagte iverksettelsen og driften av Kibali-gruven, har rådet vurdert om selskapet bør settes til observasjon.

I vurderingen av hva som kan utgjøre et brudd på dette kriteriet, har rådet lagt vekt på om den berørte lokalbefolkningen, som risikerer å utsettes for grove eller systematiske voldshandlinger og andre overgrep, får sin livssituasjon betydelig forverret som følge av selskapets virksomhet. Rådet har i denne forbindelse lagt vekt på om selskapets tiltak synes å være tilstrekkelige til å hindre grove normbrudd.

Rådet legger til grunn at Randgold er i ferd med å bygge en gullgruve i et konfliktområde som bærer preg av at militsgrupper terroriserer, plyndrer og begår ekstremt grove voldshandlinger mot lokalbefolkningen. Rådet legger vekt på at det tidligere er rapportert om angrep rundt byene Durba og Watsa innenfor Randgolds konsesjonsområde rundt 30 km fra gruveområdet der gruven skal bygges, og at opprørsgruppen LRA fremdeles har et nærvær i området. Regjeringsstyrker befinner seg i det samme området, men har så langt ikke klart å skape trygghet for befolkningen. FN har gjentatte ganger rapportert om at også regjeringsstyrker begår menneskerettsbrudd, og at manglende statskontroll og mangel på et effektivt rettsapparat er en stor trussel mot sikkerheten til lokalbefolkningen i regionen.

I sin kommunikasjon med Etikkrådet har Randgold gjentatte ganger fremholdt at det ikke eksisterer noen konfliktsituasjon i umiddelbar nærhet av gruveområdet. Ifølge OCHA, har imidlertid militsgrupper så sent som våren 2011 gjennomført angrep på strekningen Dunga-Faradje, ca 50 km nord for Randgolds gruveområde. Høsten 2009 skal det ha vært LRA-angrep i Durba, innenfor Randgolds konsesjonsområde, og i nærheten av området der den nye byen skal etableres. Selskapet kommenterer ikke dette spesielt, men understreker at det ikke kjenner til at det har skjedd voldshandlinger i Kibali-området etter at selskapet overtok prosjektet i 2009. Rådet finner at dette kan tyde på at sikkerhetssituasjonen i gruveområdet er uavklart, men at det neppe kan være tvil om at regionen som gullgruven ligger i, er et område med betydelig risiko for voldelig konflikt.

I denne situasjonen skal Randgold flytte 15,000 mennesker ut av gruveområdet og til den nye byen som selskapet er i ferd med å etablere innenfor konsesjonsområdet like nord for Durba. Innbyggerne vil ifølge selskapet blant annet få tilbud om nye og bedre boliger og kompensasjon for tapte inntekter. Selskapet mener at dette vil ha stor betydning for å bedre lokalbefolkningens levevilkår. Rådet er enig i at dette isolert sett vil kunne bidra til å bedre situasjonen til de som flyttes, og stiller seg i utgangspunktet positiv til selskapets *Resettlement Action Plan*.

Rådets anliggende er imidlertid om selskapet i praksis vil være i stand til å sørge for sikkerheten til befolkningen under og etter flyttingen. Det er flere risikofaktorer knyttet til prosjektet som vil kunne forverre sikkerhetssituasjonen for mennesker i området. Selv om Kibali-prosjektet kan utgjøre et stabiliserende element, vil det også kunne forsterke konflikten på samme måte som mineralutvinning har vært en spore til konflikt i andre deler av DRC. Selve det å flytte så mange mennesker i et konfliktområde vil også være risikofylt. Rådet er ikke kjent med hvorvidt selskapet har gjort en vurdering av hvordan sikkerheten skal håndteres under flyttingen, eller hvordan sikkerhetssituasjonen skal ivaretas i de nye bosettingsområdene. I tillegg er situasjonen til internflyktningene som oppholder seg innenfor gruveområdet, uavklart.

Randgolds sikkerhetspolicy forutsetter at DRCs regjeringsstyrker og lokalt politi vil sørge for lov og orden i området, og at sikkerheten ivaretas slik at det er mulig å drive gruvedrift. Selskapet har engasjert et kongolesisk vaktsselskap for å sikre verdier innenfor gruveområdet, der vaktene skal være ubevæpnet. Lokalt politi skal sørge for sikkerheten ellers i konsesjonsområdet. Likevel har FN gjentatte ganger pekt på at myndighetene ikke har tilstrekkelig kapasitet til å fylle denne rollen i dag, at et effektivt rettsvesen mangler, og at lovløsheten og volden i regionen der Kibali-prosjektet er lokalisert, utgjør en trussel mot befolkningens sikkerhet.

Basert på den informasjon som har vært tilgjengelig, mener rådet at det er en betydelig sikkerhetsrisiko i området. Selv om folk i gruveområdet og andre lokale aktører hittil ikke har vært utsatt for angrep slik selskapet hevder, er det likevel, gitt konfliktsituasjonen i området, en klar risiko for at dette vil kunne skje.

Rådet finner det usikkert om Randgolds sikkerhetsplaner og tiltak vil være tilstrekkelige i forhold til risikoen for vold og konflikt i området. Særlig er det usikkert om lokale myndigheter og politi vil være i stand til å sørge for sikkerheten i området, noe som er en bærebjelke i Randgolds egen sikkerhetsvurdering. På grunn av denne usikkerheten er rådet kommet fram til at selskapet bør settes til observasjon. I lys av at flyttingen skal være avsluttet i 2013, samme år som gruva skal starte produksjon, anbefaler rådet en observasjonsperiode på fire år fra tidspunktet for publisering av denne tilrådingen.

Hvis det innenfor observasjonsperioden viser seg at den berørte lokalbefolkningen får sin sikkerhetssituasjon betydelig forverret som følge av Randgolds virksomhet, vil Etikkrådet vurdere om det er grunnlag for å anbefale å utelukke selskapet fra fondets investeringsunivers.

8 Tilråding

Etikkrådet anbefaler å sette Randgold Resources Ltd. til observasjon på grunn av risikoen for medvirkning til alvorlige krenkelser av individers rettigheter i krig eller konfliktsituasjoner. Observasjonen gjelder forhold knyttet til selskapets Kibali-prosjekt i Haut-Uélé-distriktet i Orientale-provinsen i DRC.

Gro Nystuen
Leder
(sign.)

Bente Rathe
(sign.)

Ylva Lindberg
(sign.)

Ola Mestad
(sign.)

Dag Hessen
(sign.)